

Cuando en días en que las condiciones del sistema político mundial vienen impuestas por pleitos no siempre tan visibles, tanto el estudio de David Goodman como el de Stanley y Barbara Stein exponen la significación que tuvo la guerra en clave colonial (y muy especialmente su variante naval) para la Europa de época moderna. Para mediados del siglo XVIII estaba claro que el proyecto imperial español, dinástico y religioso primero y borbónico después, era definiti-

vamente un anegado sueño. O como había resumido tiempo antes Lope de Vega, citado por Bosch García:

*Con viento mi esperanza navegaba,
perdónola la mar,
matóla el puerto.*

Nicolás Barbieri
Universitat Autònoma de Barcelona

DOMÍNGUEZ NAFRÍA, Juan Carlos,
El Real y Supremo Consejo de Guerra (siglos XVI-XVIII),
Madrid: Centro de Estudios Políticos y Constitucionales, 2001.

L'acte militar ha estat i encara continua essent un instrument eficaç i contundent a l'hora de mantenir una comunitat organitzada políticament. La guerra va estretament lligada al factor econòmic perquè tant aquest com l'administració de l'exèrcit són peces bàsiques a l'hora de planificar-la. Últimament han sorgit algunes iniciatives que tracten aquest aspecte de la guerra a l'edat moderna com *El Real y Supremo Consejo de Guerra (siglos XVI-XVIII)* de Juan Carlos Domínguez Nafría.

El Real y Supremo Consejo de Guerra és la publicació de la tesi doctoral de Juan Carlos Domínguez Nafría i és també fruit de la renovació de dos corrents historiogràfics de l'edat moderna espanyola. La historiografia militar hispànica, que va començar a adaptar els nous mètodes amb retard respecte d'altres països i d'on destaquen obres com *Guerra y decadencia* de I.A.A. Thompson o *Los Tercios españoles* de René Quatrefages. La segona és la historiografia dedicada a l'estudi de les institucions de la Monarquia Hispànica (destacant els Consells i les Junes) i que ha estat organitzada sobretot per grups d'investigadors

com José Antonio Escudero¹ o el mateix Juan Carlos Domínguez Nafría.

Aquest llibre està estructurat en tres parts, l'última de les quals és un apèndix legislatiu i documental on es recullen els decrets, *Reales Órdenes*, resolucions, consultes, cèdules, declaracions, nomenaments, papers... amb relació al Consell de Guerra. La primera tracta l'evolució històrica d'aquesta institució a través de tots els reis de la Monarquia Hispànica. Segons la investigació de Domínguez Nafría el Consell no té un acte formal de fundació i les primeres mencions que en trobem estan compreses a la dècada de 1510. Durant el regnat de Carles I va adquirint una forma més definida, creant una secretaria, i sobretot durant les estances a Espanya del monarca, ja que quan no hi era els seus consellers més pròxims marxaven amb ell i el poder dels Consells quedava en conseqüència força limitat. Tot i que en teoria el Consell de Guerra es considerava independent i un punt de culminació del sistema polisinodial, com el Consell d'Estat, la pràctica indicava tot el contrari, ja que els consellers d'aquest últim eren per defecte consellers nats del de

1. ESCUDERO, José Antonio (1976). *Los Secretarios de Estado y del Despacho*, 4 vol., Madrid: Instituto de Estudios Administrativos.

Guerra, fet que disminuïa la seva reputació. Durant la segona etapa del regnat de Felip II s'aconseguirà desvincular en certa forma aquest lligam i també es dividirà la secretaria en *Secretaría de la parte Mar* i *Secretaría de la parte de Tierra*. A finals dels anomenats *Àustries majors*, el Consell de Guerra tenia com a funcions principals aconsellar el rei i impartir la justícia referent al fur militar. Al segle XVII (en especial sota els regnats de Felip III i Felip IV) el Consell veu disminuïdes les seves atribucions ja que, sota el comandament polític dels favorits com el duc de Lerma o el comte-duc d'Olivares, les juntes enviaïen moltes competències militars del Consell. Aquesta nova forma de govern per juntes pot explicar-se de dues maneres. Una és la instrumentalització política que els favorits duïen a terme amb els consellers i càrrecs polítics. Una altra era que aquestes juntes eren creades perquè el sistema polisinodial de la Monarquia Hispànica no responia a les expectatives del nou estat modern.

Amb aquest problema s'arribarà al segle XVIII on, sota el regnat de Felip V, el Consell de Guerra acabarà per reduir-se a un simple tribunal suprem de justícia militar, en detriment de les noves *Secretarías del Estado y del Despacho*. Aquesta relegació a l'apartat judicial va acompanyada també de la inclusió de consellers no militars especialitzats en tasques burocràtiques, anomenats togats. Aquest fet va convertir el Consell en un camp de batalla entre les competències civils defensades pels consellers togats, moltes vegades instrumentalitzats per altres forces polítiques com el Consell de Castella, i els consellers militars, que defensaven el seu fur militar. El 1803, sota el regnat de Carles IV, el Consell va veure també com el seu paper judicial va ser reduït encara més, ja que la cavalleria va passar a ser competència de la *Junta de Caballería* i tot el referent a la mar i l'armada va passar a mans de l'*Almirantazgo*, dirigit per Godoy.

La segona part del llibre tracta tots els aspectes referents als integrants i al funcionament del Consell. El rei era el president,

tot i que la majoria de vegades no acudia a les sessions i delegava el poder de presidir les reunions en el degà, que normalment va ser un conseller o un secretari del rei. També diferencia les diferents classes de consellers (nats, *togados*, militars, honorífics, supernumeraris, el degà, el *semanero*), i es fa una anàlisi dels secretaris, fiscals, relators, escriptors de cambra, oficials, advocats, procuradors, guardes i personal subaltern. Aquesta anàlisi comprèn des del sou que cobraven fins als horaris de treball, els diferents juraments (de silenci, discreció...) que feien en ocupar el càrrec, els rituals a l'hora de seure, votar o fer una intervenció (el protocol) i les cerimònies de vassallatge que havien de practicar abans d'exercir-lo.

Com explica el general xinès Sun Tzu al seu llibre *L'art de la guerra*, un dels factors més importants en el camp de la guerra és demanar consell abans de prendre una decisió. El Consell va néixer amb aquesta intenció d'assessorament al monarca, tot i que després va anar adquirint més dots de govern com la selecció de càrrecs militars i la gestió administrativa de l'armada i de l'exèrcit, tret dels pressupostos, que eren tractats pel Consell d'Hisenda, i només en els casos que no hi hagués juntes especialitzades en aquests temes. En matèria judicial sempre va ser l'encarregat d'administrar, mantenir i retirar el fur militar en cas que fos necessari.

El Real y Supremo Consejo de Guerra mostra força acuradament l'organització de l'exèrcit durant l'edat moderna espanyola. El Consell de Guerra va ser un organisme important dintre del sistema polisinodial, ja que va ajudar molt en la construcció de l'exèrcit i l'armada que va mantenir la Monarquia Hispànica a l'Edat Moderna. Tot i així va anar perdent presència i competències progressivament fins a acabar desapareixent, degut a la poca modernitat d'aquest sistema i, sobretot, de l'organització de la justícia a l'imperi espanyol.

Agustí Hernández Navarro

Universitat Autònoma de Barcelona